

Vid nära 88 års ålder slutade Prof. Carl Wesenberg-Lund, Hilleröd, den 12 november 1955 sin långa levnad. Härmed ändades ett liv, vilket ända sedan ungdomen helt stått i forskningens tjänst. På grund av sina stora förtjänster inom entomologin invaldes han 1936 som hedersledamot i Entomologiska föreningen i Stockholm, ett val, som var synnerligen väl motiverat.

Wesenberg-Lund föddes i Köpenhamn men flyttade redan som elvaårig till Hilleröd, där han fick sin skolundervisning. Sedan han 1893 blivit cand. mag., anställdes han året därpå som assistent vid Landbohöjskolen i Köpenhamn. 1899 disputerade han på avhandlingen »Grundtræk af Rotiferernes Ökologi, Morfologi og Systematik». 1897 upprättade han sitt första anspråkslösa limnologiska laboratorium vid stranden av Furesö nära Frederiksdal på Själland, alltså i den trakt,

där Linnés samtida, den framstående O. F. Müller, hade verkat. Då emellertid sjöns omgivningar så småningom blevo mer och mer uppodlade och bebyggda, flyttades laboratoriet till Hilleröd, där det till en början var inrymt i ett privathus vid stranden av Frederiksborg slottssjö. 1930 inköptes en villa intill samma sjö, och i denna inrättades ett förstklassigt, fullt modernt limnologiskt laboratorium.

Om Wesenberg-Lunds entomologiska verksamhet må här lämnas en kort redogörelse. Hans båda förstlingsarbeten, publicerade 1889–92, voro av rent entomologiskt innehåll, nämligen »Træk af Linnés Vægge-Bi (*Anthophora parietina* Fabr.). Biologi og Anatomi» samt »*Bembex rostrata*, dens Liv og Instinkter». Först 1899 berörde han åter insekter, i det han då utgav sin intressanta översikt »Danmarks Insektverden», vilken är en motsvarighet till vår svenska, på Ljus förlag år 1902 utgivna »Bilder ur Sveriges insektlif», vilken har Adlerz till författare, populära framställningar, som i båda våra länder varit flitigt studerade och mycket bidragit till att väcka intresse för insekternas studium. I »Littorale Tiergesellschaften unserer grösseren Seen» (1908) är ämnet även rent entomologiskt. Han redogör där för insektlivet i sex olika biotoper och påvisar för första gången existensen av en bränningsfauna på sten- och sandbottnar, vilken utgöres av ephemerider, trichopterer, odonater, hemipterer och coleopterer. Uppsatsen är i själva verket klassisk. Under sin fortsatta verksamhet kom han oupphörligt åter in på entomologiska studieobjekt. I det lilla arbetet »*Culex-Mochlonyx-Corethra*, eine Entwicklungsreihe» (1908) påvisar han den stegrade anpassningen till ett pelagiskt liv hos larverna. Hans samma år utgivna »*Tropfende Laichmassen*» handlar om vissa trichopterers äggläggning på över vattnet utskjutande blad, varifrån sedan äggen och de nykläckta larverna tack vare regnets upplösande verkan på äggmassorna lösgöras och nedspolas i vattnet. 1910 kom »Über die Biologie von *Glyphotaelius punctatolineatus*» och året därpå »Über die Biologie von *Phryganea grandis* und über die Mechanik ihres Gehäusebaues», båda mycket intressanta arbeten och som vanligt åtföljda av instruktiva, av författaren själv utförda teckningar. 1911 utgav han »Über die Respirationsverhältnisse bei unter dem Eise überwinternden luftatmenden Wasserinsekten» samt »Biologische Studien über netzspinnende Trichopterenlarven». De närmast följande åren utvecklade Wesenberg-Lund en intensiv entomologisk verksamhet. Först kan nämnas hans stora arbete »Biologische Studien über Dytisciden» (1912), följt året därpå av de båda stora, i Abderhaldens handbok utgivna »Wohnungen und Gehäusebau der Süsswasserinsekten» samt »Fortpflanzungsverhältnisse: Paarung und Eiablage der Süsswasserinsekten», båda grundliga översikter med utförliga litteraturhänvisningar. 1914 följde så hans omfattande »Odonatenstudien», och samma år kom han åter i en liten skrift in på mygglarver: »Bidrag til nogle Myggeslægters Biologi. Særlig *Mochlonyx'* og *Corethras*»,

likaså 1918, då han påvisade förekomsten i Danmark av *Mansonia richardii*, »Anatomical description of the larva of *Mansonia Richardii* (Ficalbi) found in Danish Freshwaters», vars larv är intressant därigenom, att den för andningen tillgodogör sig den luft, som finnes i vissa vattenväxters stjälkar, i vilka den borrar in sitt andrör. I olikhet med många andra mygglarver hämtar den alltså icke sin luft vid vattenytan. Wesenberg-Lunds stora verk »Insektlivet i ferske Vande» kom 1915, hans nybearbetning i två stora band av Bergsöes »Fra Mark og Skov» 1915–1916. Dessa båda betydande arbeten ha även för vårt lands vidkommande varit av största värde, då vi ju sakna någon motsvarighet på vårt språk.

Wesenberg-Lund hade under sin allomfattande verksamhet icke heller försummat vattenkvalstren, över vilka han både i det fria och i akvarier anställt biologiska studier. Detta resulterade 1918 i hans intressanta »Contributions to the knowledge of the postembryonal development of the Hydracarina», hans enda arbete över denna djurgrupp.

Han fortsatte därpå sina myggundersökningar och publicerade flera smärre arbeten, delvis med medicinsk läggning: »Bidrag til Stikmyggenes Biologi» (1919), »The Pupa-stage of the Mosquitoes» (1920), »Undersögelser over Danske Malariamyg og Dansk Malaria» (1921), »Den lollandske Feber för og nu» (1921), »Les Anophélinés du Danemark et les fièvres paludéennes» (1921), »Sur les causes du changement intervenu dans le mode de nourriture de l'Anopheles maculipennis» (1921), »Om Myg og Myggeplage» (1925), »Nye Undersögelser over Malariamyg» (1934), »Malaria som Verdensfaktor» (1940). Som avslutning på sina allsidiga undersökningar över danska stickmyggor utgav han 1921 sitt mest betydande myggarbete, »Contributions to the Biology of the Danish Culicidae» (utförligt anmält av undertecknad i Entomol. Tidskr. XLII, 1921, p. 257–60). Han påvisar i detta för den nordiska myggforskningen grundläggande verk de olika arternas beroende av olika slag av biotoper. Oväntat och därför kanske särskilt intressant är, att han kunde visa, att vi också i Norden ha en viss motsvarighet till den fauna, som i tropikerna träffas i det vatten, som samlas i vissa växters bladveck, särskilt i bromeliacéernas. Han fann nämligen en art, som tycks vara bunden till de små vattensamlingar, som uppstå i ihåliga bokar.

Slutligen bör nämnas Wesenberg-Lunds »Myrelövelarvens Biologi» (1917) och hans lilla populära sammanfattning »Nyere Undersögelser over vandrende Pinde og Blade» (1920) samt framförallt de stora handböckerna »Ferskvands-Faunaen biologisk belyst» (1937), »Biologie der Süsswassertiere» (1939) och »Biologie der Süsswasserinsekten» (1943). I vissa andra verk, t. ex. »Furesöstudier» (1917), finnas entomologiska avsnitt.

Wesenberg-Lund var en boren naturforskare och friluftsmänniska. Hans huvudsakliga intresse var studiet av djuren ute i naturen, och

han hade den stora lyckan att så gott som helt kunna ägna sig däråt, fri från undervisning och betungande administrativa göromål. För systematik hade han mindre intresse. Under min tid som hans assistent 1919–20 hade jag tillfälle att ingående lära känna honom, särskilt under de veckor, jag bodde i hans hem. Han var en ytterst flitig man, som varje dag satt på sitt laboratorium i Hilleröd, såframt han ej var ute på exkursioner. Han hade till valspråk »*nulla dies sine linea*», och hans publikationer omspänna ett imponerande antal sidor. Han var fordrande mot andra men kanske mest mot sig själv. Mot dem, som i sina studier verkligen försökte göra sitt bästa, var han ytterst förekommande och hjälpsam, mot dem, som icke gjorde rätt för sig, däremot mycket kritisk. Han var en ensam man, som icke bildade skola trots att han genom sin personliga läggning och entusiasm hade stor förmåga att inspirera andra. Han levde rätt tillbakadraget, endast för sin forskning och sin familj, borta från stora världen, som i detta fall började redan i Köpenhamn, dit han ibland var tvungen att med största motvilja bege sig. De enda naturforskare, som under min tid på laboratoriet besökte honom, voro den framstående zoologen och läroboksförfattaren prof. Boas, fysiologen prof. Krogh och botanisten prof. Ostenfeld. Kongresser avskydde han. Han gick vanligen skrudad i grova kläder, kortbyxor och långstrumpor samt lågkängor, ofta stövlar, en för övrigt mycket praktisk exkursionsdräkt. När man såg den högreste, kraftigt byggde mannen, fick man intrycket av att möta en skäggig, nordisk viking. Sina exkursioner företog han till fots eller med häst och vagn, ty bilen hade ännu knappast kommit i allmänt bruk, i varje fall icke under min tid som hans assistent.

1922 blev Wesenberg-Lund som professor knuten till Köpenhamns universitet, och från och med 1920 höll han årligen kurser i limnologi för studerande, en verksamhet, som han uppskattade mycket. I dagspressen kommo många artiklar av hans hand, liksom han också höll flera föredrag i radio.

Vid min vistelse på laboratoriet hade jag goda tillfällen att iakttaga hans arbetsmetod, som till en början föreföll rätt ovanlig och tvärt emot vedertaget bruk. Han gick till verket med så liten litterär barlast som möjligt. Då han igångsatte en biologisk undersökning, ville han icke på förhand fördjupa sig i den eventuellt redan förefintliga litteraturen i det ämne, han för tillfället höll på att utreda, utan istället arbeta i naturen, opåverkad av förutfattade meningar. Vid närmare eftertanke kan nog denna metod förefalla ganska välmotiverad, men å andra sidan kan icke undvikas, att onödigt arbete ibland nedlägges på frågor, som redan äro lösta. Wesenberg-Lund erkände också detta vid de samtal, vi hade men menade ändå, att hans metod hade så stora fördelar, att det uppvägde bristerna. Jag minns bl. a. när han utförde sina stickmyggstudier och hade tal-

rika små larvakvarier i gång utan att veta eller söka ta reda på, med vilka systematiska enheter han arbetade. Först långt senare vid ett ganska framskridet stadium av undersökningen ägnade han sig åt den systematiska sidan av saken. Den metod, han tillämpade, får naturligtvis ses mot bakgrunden av hans allt överskuggande intresse för biologiska studier, inför vilka systematiken och litteraturstudierna till en början fingo träda i bakgrunden. Som en vinst av hans metod får man väl räkna den enastående friskhet, som ofta präglar hans skrifter.

Wesenberg-Lund var som bekant icke endast entomolog. Han var framförallt en av sin samtids mest framstående och allsidiga limnologer på det biologiska området; med den kemiska och fysiska sidan av limnologien sysslade han ej mycket, ehuru han även där och på det kvartärgeologiska området utgivit några arbeten. Däremot hade han ur biologisk synpunkt arbetat med så gott som alla sötvattnets djurgrupper, och i Hillerödtrakten hade han en rikedom på sjöar, dammar och kärr av många olika typer, som utgjorde ett utmärkt fält för olika studier. Särskilt värt att nämnas är hans stora, klassiska verk »Plankton investigations of the Danish lakes» i två stora band på nära 700 sidor (1904–08), vilka undersökningar lade grunden till den bekanta, fortfarande mycket omdiskuterade men intressanta Oswald-Wesenbergska svävteorin, vidare »Contributions to the Biology and Morphology of the Genus Daphnia with some remarks on Heredity» (1926) på ca 150 sidor samt det lika stora arbetet »Contributions to the Biology of the Rotifera» (1923). Han har dessutom arbetat med protozoer, hydrozoer, nematomorfer, trematoder, mollusker, batrachier, alger och fanerogamer. Att nämna är också hans under senare år stora intresse för fåglar, där han på fågelskyddets område genom skrifter och radioföredrag haft stor betydelse. Mycket värdefull är även hans bearbetning av rotifererna i Kükenthals Handbuch der Zoologie. Att här uppräkna alla hans icke entomologiska arbeten skulle föra för långt. Den intresserade hänvisas till hans skrift »Det ferskvandsbiologiske Laboratorium gennem 40 Aar» (1940).

Wesenberg-Lund var icke en torr författare. Hans skrifter utgöra tvärtom alltid en mycket stimulerande läsning. Alltid framlyser hos denne naturpoet hans stora kärlek till naturen. Särskilt minns jag hur hans »Insektlivet i ferske Vande» verkade som en uppenbarelse för den, som hade sina intressen åt det hållet. Den gav mycket mer än andra liknande verk. Jag minns också med vilka stora förväntningar jag antog min värderade lärare prof. Axel Wiréns anbud att bli Wesenberg-Lunds assistent, förhoppningar, som snart tillfullo infriades. Redan dessförinnan hade jag läst flera av hans skrifter, vilka på mig gjort ett outplånligt intryck. Jag är djupt tacksam för det år jag fick tillbringa hos denne inspirerande forskare, en tid, som alltid kommer att stå för mig som en av de intressantaste och mest givande perioderna i mitt liv.

O. Lundblad.